

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
W ZAKRESIE POSADZEK PARTERU PAŁACU W BOJADŁACH**

mgr Marcin Pechacz

dyplomowany konserwator dzieł sztuki dyplom UMK nr 1400/107331/2007

Wschowa 2021

Wprowadzenie.

W holu pałacu w Bojadłach, wpisanego do rejestru zabytków pod nr 205, zachowana jest posadzka ceramiczna z końca XIXw. z ośmiokątnych kafli o kolorach glazury kremowo-szarym i grafitowym, ułożonych naprzemiennie z uzupełnieniem kwadratowymi kaflami o kobaltowej glazurze. Pole posadzki obwiedziono prostą bordiurą z prostokątnych kafli o kremowo-szarej glazurze. Posadzka ta, ułożona na grubej (warstwa ok 1,5cm) zaprawie wapiennej lub wapiennej z nieznacznym dodatkiem cementu przykrywa starszą posadzkę z XVIIIw. wykonaną z kwadratowych płyt piaskowcowych o wymiarach 57-58 cm i grubości 6-8cm ułożonych w karo bez bordiury, na podsypce żwirowej.

Poza pomieszczeniem holu zachowane są posadzki ceramiczne w parterowej przestrzeni klatki schodowej oraz w północnym korytarzu parteru (kafle dwubarwne, fakturalne, barwione w masie wierzchniej warstwy spieku), pochodzące z początku XXw. Obie posadzki ułożono z takich samych kafli, różnicując jedynie bordiury. Posadzka w północnej części korytarza położona jest na przypuszczalnie XVIIIw. posadzce ceglanej (w północno-wschodnim narożniku wykonana duża odkrywka). Ceglane kafle starszej posadzki nie posiadają warstwy glazury, ich forma jest taka jak w przypadku posadzki XIXw. holu, natomiast ich rozmiar jest nieznacznie mniejszy.

Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.

Posadzka ceramiczna w holu zachowana jest w większości, z ubytkami po stronie północnej i południowej wzdłuż ścian, wynikającymi z rozkucia jej w okresie powojennym i wprowadzenia w tych miejscach kanałów mieszczących instalacje. Stan zachowania posadzki jest dostateczny, jest ona w centralnej części mocno starta przez wieloletnie użytkowanie, zachowując niez znaczną pozostałość szkliwa, przetarcia w obszarach nie narażonych na intensywne użytkowanie są odpowiednio mniejsze. Nieznaczna część płytek uległa obłuzowaniu lub całkowitemu odspojeniu i są to płytki przy krawędziach miejsc dawniej rozkutych. W otwarte pory ceramiki pozbawionej pierwotnej powierzchni wtarte są zabrudzenia związane z użytkowaniem posadzki.

Posadzka piaskowcowa w holu przykryta wtórnie ceramiczną wraz z poprzednią została zniszczona – rozkuta w liniach przy północnej i południowej ścianie. Stan jej zachowania pozostaje obecnie niemożliwy do określenia z powodu przykrycia późniejszą warstwą. W miejscach

uwidoczonych przy krawędziach kanałów widoczne są płyty kamienia ze śladem obróbki płaskim dłutem, tylko nieznacznie starte, są to jednak miejsca, które nie były intensywnie użytkowane. Powierzchnia piaskowca, przybrudzona, pokryta jest zaprawą wapienną na której osadzono późniejszą posadzkę, jednak na podstawie dostępnych fragmentów należy ocenić związaną zaprawę z piaskowcem jako słabą i dającą możliwość oczyszczenia z zachowaniem posadzki piaskowcowej jak i płytek posadzki ceramicznej.

Posadzka w parterowej części klatki schodowej (przy wyjściu podwórzowym i zejściu do piwnic) zachowana jest jako zasadniczo kompletna z pojedynczymi brakami kafli, lecz przez wieloletnie użytkowanie mocno wytarta z utratą faktury i lokalnie części barwnej glazury. Powierzchnię w miejscach poza intensywną komunikacją pokrywają zabrudzenia typowe dla długoletniego użytkowania – pozostałości past woskowych wiążące zanieczyszczenia, w partii środkowej jest to jedynie niezwiązany dodatkowo brud wtarty w odsłonięte pory ceramiki.

Posadzka w północnym korytarzu parteru, zachowana w najlepszym stanie spośród powyższych, jest wytarta w środkowej części, zachowując jednak powłokę barwnego spieku (poza lokalnymi wyjątkami). Niezachowany jest jedynie fragment w miejscu północno-wschodniej odkrywki i pojedyncze (nieliczne) wytłuczone kafle. Powierzchnię pokrywają zabrudzenia typowe dla długoletniego użytkowania – pozostałości past woskowych wiążące zanieczyszczenia.

Zachowana pod powyższą XVIIIw. ceramiczna posadzka w miejscu odkrywki zachowana jest w dobrym stanie. Widoczne jest wygładzenie i przetarcie powierzchni przez długotrwałe użytkowanie, nie ma ono jednak cech zniszczeń. Powierzchnia ceglanych kafli, pokryta jest zaprawą wapienną na której osadzono późniejszą posadzkę i jak w przypadku posadzek w holu na podstawie dostępnych fragmentów należy ocenić związaną zaprawę z cegłą jako słabą i dającą możliwość oczyszczenia z zachowaniem kafli obu posadzek.

Cele i założenia prac konserwatorskich.

Planowane działania, prace konserwatorskie i restauratorskie mają na celu zachowanie każdej z powyższych posadzek podług, z odtworzeniem zniszczonych partii. Prace mają prowadzić do stanu pozwalającego na zachowanie pierwotnych form przy możliwości dalszego użytkowania. Zakłada się także wyeksponowanie przykrytych późniejszymi posadzek z XVIIIw. w formie przeszklonych odkrywek – świadków.

Program prac konserwatorskich.

I Posadzka ceramiczna w holu.

1. Demontaż i zabezpieczenie obłuzowanych płytek.
2. Wytypowanie miejsca odkrywki ukazującej posadzkę piaskowcową i odsłonięcie jej spod przykrycia płytkami ceramicznymi.
3. Oczyszczenie całej posadzki z nawarstwień i zabrudzeń poprzez zmycie ciepłą wodą z dodatkiem środków powierzchniowo czynnych.
4. Usunięcie zanieczyszczeń związanych w otwartych porach ceramiki za pomocą strumienia sprężonej pary wodnej.

W przypadku pozostawiania nawarstwień związanych woskami stosowanych dawniej past należy je uprzednio rozmiękczyć za pomocą rozpuszczalników organicznych, przemywając lub w razie potrzeby nakładając w formie okładu z ligniną, a następnie wymyć sprężoną parą wodną. Można użyć gotowych preparatów do usuwania farb olejnych.

Oczyszczanie z użyciem rozpuszczalników należy poprzedzić próbami na zdemontowanych kafkach lub w miejscach mało eksponowanych.

5. Wykonanie rekonstrukcji brakujących kafli w materiale ceramicznym odpowiadającym oryginałowi, o takiej samej barwie i formie.
6. Oczyszczenie ręczne zdemontowanych kafli z zapraw.
7. Wykonanie podbudowy z chudego betonu w miejscu wtórnie wykutych kanałów instalacyjnych. Ważne jest by nie przykryć i nie wiązać podbudowy z pozostającą na tym samym poziomie posadzką piaskowcową, zachowując w przyszłości możliwość jej odsłonięcia.
8. Ułożenie brakujących fragmentów posadzki ceramicznej z kafli odzyskanych i z kafli nowych, wykonanych na wzór historycznych. Pytki należy układać na zaprawie wapiennej lub wapienno-trasowej, murarskiej. Posadzkę piaskowcową, która zostanie ponownie przykryta ceramiczną należy zabezpieczyć przed nieodwracalnym wnikaniem spoiwa zaprawy poprzez naniesienie cienkiej warstwy dystansującej w postaci półsuchej zaprawy czysto wapiennej lub zabezpieczyć poprzez naniesienie powłoki farby odwracalnej np. Keim Reversil lub równoważnej.
9. Zabezpieczenie przed intensywnym ścieraniem oraz wzmocnienie strukturalne przetartych obszarów posadzki ceramicznej i partii o otwartych porach ceramiki poprzez nasycenie

preparatem krzemoorganicznym, dającym duże nasycenie żelazem krzemionkowym np.: Remmers KSE 500 STE lub równoważnym. Preparat należy nanosić z pominięciem posadzki piaskowcowej, nie wolno dopuścić do utrwalenia w piaskowcu zabrudzeń i zapraw na powierzchni.

10. Oczyszczenie posadzki piaskowcowej w obszarze odkrywki, ręcznie z pozostałości zapraw i strumieniem pary wodnej z zanieczyszczeń powierzchniowych.
11. Przykrycie odkrywki taflą szklaną z zapewnieniem wentylacji – wymiany powietrza po obwodzie. Tafla szklana jak i jej rama nośna nie mogą być kotwione do posadzki.

II Posadzka w północnym korytarzu na parterze.

1. Demontaż i zabezpieczenie obluzowanych płytek.
2. Ustalenie obrysu odkrywki ukazującej posadzkę ceglana.
3. Oczyszczenie całej posadzki z nawarstwień i zabrudzeń poprzez zmycie ciepłą wodą z dodatkiem środków powierzchniowo czynnych.
4. Doczyszczanie z zanieczyszczeń związanych w otwartych porach ceramiki za pomocą strumienia sprężonej pary wodnej.

W przypadku pozostawiania nawarstwień związanych woskami stosowanych dawniej past należy je uprzednio rozmiękczyć za pomocą rozpuszczalników organicznych, przemywając lub w razie potrzeby nakładając w formie okładu z ligniną, a następnie wymyć sprężoną parą wodną. Można użyć gotowych preparatów do usuwania farb olejnych.

Oczyszczanie z użyciem rozpuszczalników należy poprzedzić próbami na zdemontowanych kaflach lub w miejscach mało eksponowanych.

5. Wykonanie rekonstrukcji brakujących kafli w materiale ceramicznym odpowiadającym oryginałowi, o takiej samej barwie i formie.
6. Oczyszczenie ręczne zdemontowanych kafli z zapraw.
7. Ułożenie brakujących fragmentów posadzki ceramicznej z kafli odzyskanych (również z odkrywki) i z kafli nowych wykonanych na wzór historycznych. Pytki należy układać na zaprawie wapiennej lub wapienno-trasowej, murarskiej. Posadzkę ceglana, która zostanie ponownie przykryta ceramiczną należy zabezpieczyć przed nieodwracalnym wnikaniem spoiwa zaprawy poprzez naniesienie cienkiej warstwy dystansującej w postaci półsuchej zaprawy czysto wapiennej lub zabezpieczyć poprzez naniesienie powłoki farby odwracalnej np. Keim Reversil lub równoważnej.

8. Wykonanie uzupełnień ubytków w kaflach poprzez wypełnienie barwioną do oryginału (lokalnie według potrzeb) masą opartą na żywicy syntetycznej.
9. Oczyszczenie posadzki ceramicznej w obszarze odkrywki, ręcznie z pozostałości zapraw i strumieniem pary wodnej z zanieczyszczeń powierzchniowych.
10. Przykrycie odkrywki taflą szklaną z zapewnieniem wentylacji – wymiany powietrza po obwodzie. Tafla szklana jak i jej rama nośna nie mogą być kotwione do posadzki.

III Posadzka w parterze klatki schodowej.

1. Demontaż i zabezpieczenie obluzowanych płytek.
2. Oczyszczenie całej posadzki z nawarstwień i zabrudzeń poprzez zmycie ciepłą wodą z dodatkiem środków powierzchniowo czynnych.
3. Usunięcie zanieczyszczeń związanych w otwartych porach ceramiki za pomocą strumienia sprężonej pary wodnej.

W przypadku pozostawiania nawarstwień związanych woskami stosowanych dawniej past należy je uprzednio rozmiękczyć za pomocą rozpuszczalników organicznych, przemywając lub w razie potrzeby nakładając w formie okładu z ligniną, a następnie wymyć sprężoną parą wodną. Można użyć gotowych preparatów do usuwania farb olejnych.

Oczyszczanie z użyciem rozpuszczalników należy poprzedzić próbami na zdemontowanych kaflach lub w miejscach mało ekspozowanych.

4. Wykonanie rekonstrukcji brakujących kafli w materiale ceramicznym odpowiadającym oryginałowi, o takiej samej barwie i formie.
5. Oczyszczenie ręczne zdemontowanych kafli z zapraw.
6. Ułożenie brakujących fragmentów posadzki ceramicznej z kafli odzyskanych (również z odkrywki w północnym korytarzu) i z kafli nowych wykonanych na wzór historycznych. Pytki należy układać na zaprawie wapienno-trasowej, murarskiej.
7. Wykonanie uzupełnień ubytków w kaflach poprzez wypełnienie barwioną do oryginału (lokalnie według potrzeb) masą opartą na żywicy syntetycznej.
8. Zabezpieczenie przed intensywnym ścieraniem oraz wzmocnienie strukturalne przetartych obszarów posadzki ceramicznej i partii o otwartych porach ceramiki poprzez nasycenie preparatem krzemooorganicznym, dającym duże nasycenie żelazem krzemionkowym np.: Remmers KSE 500 STE lub równoważnym.

odkrywka ukazująca fragment piaskowcowej XVIIIw. posadzki piaskowcowej pod XIXw. posadzką ceramiczną w holu

odkrywka ukazująca fragment ceramicznej posadzki z XVIIIw. pod posadzką z pocz. XXw. w północnym korytarzu

fragment posadzki parteru klatki schodowej

połączenie posadzki korytarza (po lewej) i holu (po prawej) z drewnianym progiem w drzwiach; widoczne zróżnicowanie poziomów obu posadzek